ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print)

«ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ
ҰЛТТЫҚ ҒЫЛЫМ АКАДЕМИЯСЫ» РҚБ

Х А Б А Р Ш Ы С Ы

ВЕСТНИК

РОО «НАЦИОНАЛЬНОЙ
АКАДЕМИИ НАУК
РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН»

THE BULLETIN

OF THE ACADEMY OF SCIENCES
OF THE REPUBLIC OF
KAZAKHSTAN

PUBLISHED SINCE 1944

6 (412)

NOVEMBER – DECEMBER 2024

ALMATY, NAS RK

БАС РЕДАКТОР:

ТҮЙМЕБАЕВ Жансейіт Қансейітұлы, филология ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университетінің ректоры (Алматы, Қазақстан)

ҒАЛЫМ ХАТШЫ:

ӘБІЛҚАСЫМОВА Алма Есімбекқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Абай атындағы ҚазҰПУ Педагогикалық білімді дамыту орталығының директоры (Алматы, Қазақстан), **H = 3**

РЕДАКЦИЯ АЛҚАСЫ:

САТЫБАЛДЫ Әзімхан Әбілқайырұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА академигі, Экономика институтының директоры (Алматы, Қазақстан), **H = 5**

САПАРБАЕВ Әбдіжапар Жұманұлы, экономика ғылымдарының докторы, профессор, ҚР ҰҒА құрметті мүшесі, Халықаралық инновациялық технологиялар академиясының президенті (Алматы, Қазақстан), **H = 6**

ЛУКЬЯНЕНКО Ирина Григорьевна, экономика ғылымдарының докторы, профессор, «Киево-Могилян академиясы» ұлттық университетінің кафедра меңгерушісі (Киев, Украина), **H=2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, К. Разумовский атындағы Мәскеу мемлекеттік технологиялар және менеджмент университетінің кәсіптік білім берудің педагогикасы және психологиясы кафедрасының меңгерушісі (Мәскеу, Ресей), **H = 4**

СЕМБИЕВА Ләззат Мыктыбекқызы, экономика ғылымдарының докторы, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің профессоры (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **H = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Қуатқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Е.А.Бөкетов атындағы Қарағанды мемлекеттік университеті педагогика кафедрасының меңгерушісі (Қарағанды, Қазақстан), **H = 3**

БУЛАТБАЕВА Күлжанат Нурымжанқызы, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ы. Алтынсарин атындағы Ұлттық білім академиясының бас ғылыми қызметкері (Нұр-Сұлтан, Қазақстан), **H = 2**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, педагогика ғылымдарының докторы, профессор, Ресей білім академиясының академигі, «Білім берудегі стандарттар және мониторинг» журналының бас редакторы (Мәскеу, Ресей), **H =2**

ЕСІМЖАНОВА Сайра Рафихевна, экономика ғылымдарының докторы, Халықаралық бизнес университетінің профессоры, (Алматы, Қазақстан), **H = 3**

«Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясы РҚБ-нің Хабаршысы».
ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print).
Меншіктенуші: «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ (Алматы қ.). Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігінің Ақпарат комитетінде 12.02.2018 ж. берілген
№ 16895-Ж мерзімдік басылым тіркеуіне қойылу туралы куәлік.
Тақырыптық бағыты: *әлеуметтік ғылымдар саласындағы зерттеулерге арналған.*
Мерзімділігі: жылына 6 рет.
Тиражы: 300 дана.
Редакцияның мекен-жайы: 050010, Алматы қ., Шевченко көш., 28, 219 бөл., тел.: 272-13-19
http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/

© «Қазақстан Республикасының Ұлттық ғылым академиясы» РҚБ, 2024

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР:

ТУЙМЕБАЕВ Жансеит Канседтович, доктор филологических наук, профессор, почетный член НАН РК, ректор Казахского национального университета им. аль-Фараби (Алматы, Казахстан)

УЧЕНЫЙ СЕКРЕТАРЬ:

АБЫЛКАСЫМОВА Алма Есимбековна, доктор педагогических наук, профессор, академик НАН РК, директор Центра развития педагогического образования КазНПУ им. Абая (Алматы, Казахстан), **H = 3**

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИЯ:

САТЫБАЛДИН Азимхан Абылкаирович, доктор экономических наук, профессор, академик НАН РК, директор института Экономики (Алматы, Казахстан), **H = 5**

САПАРБАЕВ Абдижапар Джуманович, доктор экономических наук, профессор, почетный член НАН РК, президент Международной академии инновационных технологий (Алматы, Казахстан), **H = 6**

ЛУКЬЯНЕНКО Ирина Григорьевна, доктор экономических наук, профессор, заведующая кафедрой Национального университета «Киево-Могилянская академия» (Киев, Украина), **H = 2**

ШИШОВ Сергей Евгеньевич, доктор педагогических наук, профессор, заведующий кафедрой педагогики и психологии профессионального образования Московского государственного университета технологий и управления имени К. Разумовского (Москва, Россия), **H = 4**

СЕМБИЕВА Ляззат Мыктыбековна, доктор экономических наук, профессор Евразийского национального университета им. Л.Н. Гумилева (Нур-Султан, Казахстан), **H = 3**

АБИЛЬДИНА Салтанат Куатовна, доктор педагогических наук, профессор, заведующая кафедрой педагогики Карагандинского университета имени Е.А.Букетова (Караганда, Казахстан), **H=3**

БУЛАТБАЕВА Кулжанат Нурымжановна, доктор педагогических наук, профессор, главный научный сотрудник Национальной академии образования имени Ы. Алтынсарина (Нур-Султан, Казахстан), **H = 3**

РЫЖАКОВ Михаил Викторович, доктор педагогических наук, профессор, академик Российской академии образования, главный редактор журнала «Стандарты и мониторинг в образовании» (Москва, Россия), **H=2**

ЕСИМЖАНОВА Сайра Рафихевна, доктор экономических наук, профессор Университета международного бизнеса (Алматы, Казахстан), **H = 3**

«Вестник РОО «Национальной академии наук Республики Казахстан».
ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print).
Собственник: РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан» (г. Алматы).
Свидетельство о постановке на учет периодического печатного издания в Комитете информации Министерства информации и коммуникаций и Республики Казахстан **№ 16895-Ж,** выданное 12.02.2018 г.
Тематическая направленность: *посвящен исследованиям в области социальных наук.*
Периодичность: 6 раз в год.
Тираж: 300 экземпляров.
Адрес редакции: 050010, г. Алматы, ул. Шевченко, 28, ком. 219, тел. 272-13-19
http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/

© РОО «Национальная академия наук Республики Казахстан», 2024

EDITOR IN CHIEF:

TUIMEBAYEV Zhanseit Kanseitovich, Doctor of Philology, Professor, Honorary Member of NAS RK, Rector of Al-Farabi Kazakh National University (Almaty, Kazakhstan).

SCIENTIFIC SECRETARY;

ABYLKASSYMOVA Alma Esimbekovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Executive Secretary of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology of Abai Kazakh National Pedagogical University (Almaty, Kazakhstan), **H = 3**

EDITORIAL BOARD:

SATYBALDIN Azimkhan Abilkairovich, Doctor of Economics, Professor, Academician of NAS RK, Director of the Institute of Economics (Almaty, Kazakhstan), **H = 5**

SAPARBAYEV Abdizhapar Dzhumanovich, Doctor of Economics, Professor, Honorary Member of NAS RK, President of the International Academy of Innovative Technology (Almaty, Kazakhstan) **H = 4**

LUKYANENKO Irina Grigor'evna, Doctor of Economics, Professor, Head of the Department of the National University "Kyiv-Mohyla Academy" (Kiev, Ukraine) **H = 2**

SHISHOV Sergey Evgen'evich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Professional Education of the Moscow State University of Technology and Management named after K. Razumovsky (Moscow, Russia), **H = 6**

SEMBIEVA Lyazzat Maktybekova, Doctor of Economic Science, Professor of the L.N. Gumilyov Eurasian National University (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 3**

ABILDINA Saltanat Kuatovna, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy of Buketov Karaganda University (Karaganda, Kazakhstan), **H = 3**

BULATBAYEVA Kulzhanat Nurymzhanova, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Chief Researcher of the National Academy of Education named after Y. Altynsarin (Nur-Sultan, Kazakhstan), **H = 2**

RYZHAKOV Mikhail Viktorovich, Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, academician of the Russian Academy of Education, Editor-in-chief of the journal «Standards and monitoring in education» (Moscow, Russia), **H = 2**

YESSIMZHANOVA Saira Rafikhevna, Doctor of Economics, Professor at the University of International Business (Almaty, Kazakhstan), **H = 3.**

Bulletin of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan.
ISSN 2518-1467 (Online),
ISSN 1991-3494 (Print).
Owner: RPA «National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan» (Almaty). The certificate of registration of
a periodical printed publication in the Committee of information of the Ministry of Information and Communications
of the Republic of Kazakhstan **No. 16895-Ж,** issued on 12.02.2018.
Thematic focus: *it is dedicated to research in the field of social sciences.*
Periodicity: 6 times a year.
Circulation: 300 copies.
Editorial address: 28, Shevchenko str., of. 220, Almaty, 050010, tel. 272-13-19
http://www.bulletin-science.kz/index.php/en/

© National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan, 2024

BULLETIN OF NATIONAL ACADEMY OF
SCIENCES OF THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN
ISSN 1991-3494
Volume 6. Number 412 (2024), 257–271
https://doi.org/10.32014/2024.2518-1467.868

ҒТАМР: 14.37.27

A. Shamshadinkyzy[1], K. Medeubaeva[2], A.R. Abdykadyrova[3], Z.K. Ualieva[3], 2024.
[1]Kazakh National Women's Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan;
[2]Almaty Humanitarian and Economic University, Almaty, Kazakhstan;
[3]Kazakh National Medical University named after Asfendiyarov, Almaty, Kazakhstan.
E-mail: 87757576833@mail.ru

USING NEW TECHNOLOGICAL MODULES IN THE STUDY OF POETIC WORKS

Shamshadinkyzy A. – Kazakh National Women's Pedagogical University, Almaty, Kazakhstan, e-mail: 87757576833@mail.ru, https://orcid.org/0000-0002-1529-3948;
Kenzhekhan Medeubaeva – Almaty Humanitarian and Economic University, Almaty, e-mail: medeubaeva_kt@mail.ru, https://orcid.org/0000-0002—8399-384x;
Abdykadyrova Ainur Rakhmanalievna – Kazakh National Medical University named after Asfendiyarov, Almaty, e-mail: tauke04@mail.ru, https://orcid.org/0000-0001-9551-2719;
Ualieva Zauresh Kalievna – Kazakh National Medical University named after Asfendiyarov, Almaty, e-mail: Zualiyeva@yandex.kz, https://orcid.org/0009-0002-7396-4516.

Abstract. One of the main tasks of today's education sector is to create an intelligent generation that has absorbed universal human and national values. Formation of not only knowledge, skills, but also spiritual knowledge of university students as future pedagogic specialists is carried out by reading literary and artistic works for Alash intellectuals. Studying the life and rich heritage of Alash's outstanding citizens, the cream of the nation who made up the intelligentsia, expressed in poems and songs, will undoubtedly shape the national consciousness of the younger generation. The use of an innovative teaching method in the teaching methodology of the image of Alash intellectuals in poetic works contributes to achieving positive results. In this regard, in the research work, it is intended to consider the effectiveness of using the modern teaching model - 4K concept in the process of teaching the image of Alash intellectuals in poetic works. Based on the results of the research conducted in the work aimed at considering the representation of Alash intellectuals in poetic works through an innovative teaching model, the author determines the specificity of the dedication genre in poetry, reveals the meaning of dreamy works in the spirit of Alash, considers the effectiveness of the 4K concept in the course of teaching poetic works, critical and creative thinking, communication ways of effective use

of communication and cooperation competences in teaching poems about Alash intellectuals are analyzed, the results achieved by students are differentiated and the results are drawn.

Keywords: literary genre, poetry, Alash, national intellectuals, literary image, 4K concept.

А. Шамшадинқызы[1], К. Медеубаева[2], А.Р. Абдыкадырова[3], З.К. Уалиева[3], 2024.

[1]Қазақ Ұлттық қыздар педагогикалық университеті, Алматы, Қазақстан;
[2]Алматы гуманитарлық-экономикалық университеті, Алматы, Қазақстан;
С. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті
Алматы, Қазақстан.
E-mail: 87757576833@mail.ru

СТУДЕНТТЕРГЕ ПОЭЗИЯЛЫҚ ШЫҒАРМАЛАРДЫ ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ МОДУЛІ

Шамшадинқызы А. – Қазақ Ұлттық қыздар педагогикалық университетінің докторанты, Алматы, Қазақстан, e-mail: 87757576833@mail.ru, https://orcid.org/0000-0002-1529-3948;
Кенжехан Медеубаева – Алматы гуманитарлық-экономикалық университеті Алматы, e-mail: medeubaeva_kt@mail.ru, https://orcid.org/0000-0002—8399-384x;
Абдыкадырова Айнур Рахманалыевна – С. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті, Алматы, Қазақстан, e-mail: tauke04@mail.ru https://orcid.org/0000-0001-9551-2719;
Уалиева Зауреш Калиевна – С. Асфендияров атындағы Қазақ ұлттық медицина университеті, Алматы, Қазақстан, e-mail: Zualiyeva@yandex.kz, https://orcid.org/0009-0002-7396-4516.

Аннотация. Бүгінгі білім беру саласының негізгі міндеттерінің бірі – жалпы адамзаттық және ұлттық құндылықтарды бойына сіңірген саналы ұрпақ қалыптастыру. Жоғарғы оқу орнындағы білім алушылардың болашақ педагог маман ретіндегі білім, біліктерін ғана емес, рухани білімдерін қалыптастыру Алаш зиялыларына арналған әдеби көркем шығармаларды оқу арқылы жүзеге асырылады. Алаштың ат төбеліндей нар тұлғалы азаматтарының, зиялы қауымды құраған ұлт қаймақтарының өлең, жыр шумақтарында өрнектелген өмірі мен ұрпаққа қалдырған мол мұрасын зерделеу өскелең буынның ұлттық санасын қалыптастырары сөзсіз. Поэзиялық туындылардағы Алаш зиялыларының бейнесін оқыту әдістемесінде жаңашыл оқыту әдісін қолдану оң нәтижелерге жетуге ықпалын тигізеді. Осыған орай, зерттеу жұмысында поэзиялық туындылардағы Алаш зиялыларының бейнесін оқыту үдерісінде заманауи оқыту моделі – 4К концепциясын қолданудың тиімділігін қарастыру көзделеді. Алаш зиялыларының поэзиялық шығармаларда бейнеленуін жаңашыл оқыту моделі арқылы қарастыру мақсатын көздеген жұмыста жүргізілген зерттеу нәтижелерінің негізінде авторлар тарапынан поэзиядағы арнау жанрының ерекшелігі анықталады, Алаш рухындағы ұйқасты шығармалардың мән-маңызы ашылады, 4К концептісінің поэзиялық шығармаларды оқыту

барысындағы тиімділігі қарастырылады, сыни және шығармашылық ойлау, қарым-қатынас, ынтымақтастық құзыреттіліктерін Алаш зиялылылары туралы өлеңдерді оқытуда тиімді қолдану жолдары талданады, білім алушылардың қол жеткізген жетістіктері сараланып, нәтижесі шығарылады.

Түйін сөздер: әдеби жанр, поэзия, Алаш, ұлт зиялылары, әдеби образ, 4К концепциясы.

А. Шамшадинкызы[1], К. Медеубаева[2], А.Р. Абдыкадырова[3], З.К. Уалиева[3], 2024.
[1]Казахский национальный женский педагогический университет, Алматы, Казахстан;
[2]Алматинский гуманитарно-экономический университет, Алматы, Казахстан;
[3]Казахский национальный медицинский университет имени Асфендиярова, Алматы, Казахстан.
E-mail: 87757576833@mail.ru

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ МОДУЛЕЙ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ПОЭТИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИИ

А. Шамшадинкызы – PhD докторант Казахского национального женского педагогического университета, Алматы, Казахстан, e-mail: 87757576833@mail.ru, https://orcid.org/0000-0002-1529-3948;
Кенжехан Медеубаева – Алматинский гуманитарно-экономический университет, Алматы, Казахстан, e-mail: medeubaeva_kt@mail.ru, https://orcid.org/0000-0002—8399-384x;
Абдыкадырова Айнур Рахманалиевна – Казахский национальный медицинский университет имени Асфендиярова, Алматы, Казахстан, e-mail: tauke04@mail.ru, https://orcid.org/0000-0001-9551-2719;
Уалиева Зауреш Калиевна – Казахский национальный медицинский университет имени Асфендиярова, Алматы, e-mail: Zualiyeva@yandex.kz, https://orcid.org/0009-0002-7396-4516.

Аннотация. Одной из главных задач современной сферы образования является создание интеллектуального поколения, впитавшего в себя общечеловеческие и национальные ценности. Формирование не только знаний, умений, но и духовных знаний студентов вузов как будущих специалистов-педагогов осуществляется путем чтения литературных и художественных произведений Алашской интеллигенции. Изучение жизни и богатого наследия выдающихся лидеров Алаша, деятели нации, составлявших интеллигенцию, выраженное в стихах и песнях, несомненно, сформирует национальное сознание молодого поколения. Использование в методике преподавания образа Алашской интеллигенции в поэтических произведениях новаторского метода обучения способствует достижению положительных результатов. В связи с этим в исследовательской работе предполагается рассмотреть эффективность использования современной модели обучения – концепции 4К в процессе обучения образу Алашской интеллигенции в поэтических произведениях. На основе результатов исследования, проведенного в работе, направленной

на рассмотрение репрезентации Алашской интеллигенции в поэтических произведениях через инновационную модель обучения, автор определяет специфику жанра посвящения в поэзии, раскрывает смысл поэтических произведений в духе Алаш, рассматривается эффективность концепции 4К в процессе обучения поэтическим произведениям, анализируются критическое и творческое мышление, коммуникативные способы эффективного использования компетенций общения и сотрудничества в преподавании стихов об интеллигенции Алаш, дифференцируются результаты, достигнутые учащимися.

Ключевые слова: литературный жанр, поэзия, Алаш, национальная интеллигенция, литературный образ, концепция 4К.

Кіріспе. Педагогикалық білім беру үдерісінде даусыз маңызды құбылыс ретінде ұлттық руханият пен халықтық мәдениетке мұқият назар аудару еш күмән тудырмасы анық. Себебі, әлеуметтік және жеке кеңістік, адам өмірінің тарихи және жеке уақыты материалдық және рухани мәдениетке тікелей қатысы бар заттармен, қатынастармен, құндылықтармен, ақпараттармен және технологиялармен толығып отырады. Тәуелсіз Қазақстанның ұлттық поэзиясы – қазақ өркениетінің мәдени және ұлттық сипатын сақтайтын рухани қазынасы. Бұл – егемен еліміздің тәуелсіздігін нығайта түсетін маңызды рухани факторлардың бірі.

Поэтикалық шығарма – біртұтас жүйе. Оның барлық элементтері бір-бірімен байланысты және автор дүниетанымының өзіндік ерекшелігін, шындық құбылыстарына деген ақынның көзқарасы мен бағасын білдіреді. Ақын өзінің шығармашылық қиялында дүниенің үлгісін осылайша жаңғыртады. Қарап отырсақ, поэзия жанрына сүңгіген әрбір оқырман белгілі бір мақсатты көздейтін, нақты бір идея мен мағынаны бүккен ұйқасты сөздердің жиынынан бейнелі түрде жаңғыртылған дүниені, суретшінің оқиғаларға қатынасын, мейлі ол фактілер, іс-әрекеттер, эмоционалдық тәжірибелер болсын айқын аңғарады. Поэзиялық шығарманың портрет, интерьер, пейзаж сынды көркемдік құралдары оқырманның авторлық мағынаға енуінің бастапқы нүктесі бола алады. Ішкі монологтар, негізгі кейіпкерлер бейнесі, қиылысатын детальдар – барлығы тұтас шығарманы түсінудің кілтіне айналуы мүмкін. Сөйлеу құрылымы, интонация, стилистика мәтіндегі автор ойын түсінуге көмектеседі. Көркем шығарманың уақыты мен кеңістігін ұйымдастыруға қатысты автордың өз еркі өзінде болғандықтан, композицияның бір бөлігіне айналатын нәрсенің бәрі қара өлең иесінің идеясын білдіреді және авторлық әлем үлгісіне енеді.

Кейіпкер бейнесін қарастыру – қазақ әдебиетінің поэзия жанрындағы автор мүддесін ғана емес, ұлтымыздың тарихи және мәдени болмысын танытып, халықтың рухани дүниетанымын анықтауға мүмкіндік береді. Білім алушылардың әдеби білімін поэзиялық шығармалардағы Алаш зиялыларының бейнесін талдау арқылы жетілдіруде поэзиялық туындылардағы кейіпкер бейнесіне жан-жақты назар салудың қажеттілігі туындайды.

Кез келген көркем шығарманың ұлттық сипатын аңғартатын кейіпкерлер бейнесінің тізбегі оқырман ойына әр қырынан әсер етеді. Әдебиеттанушы ғалым Л.Т. Мақұлова: «Көркем шығармалардағы болмысты, өмірді кейіпкерлер және олардың қарым-қатынасы арқылы көз алдымызға елестетіп, ондағы көңіл көкжиегінен көрінер суреттерді көзімізбен көріп, жүрегімізбен сезінеміз» (Мақұлова, 2004: 18), - деп келтіреді.

Қазақ әдебиетінің поэзия жанрында өз ұлтының дамуы мен өркендеуіне жан-жақты үлесін қосқан ұлт перзенттерінің тарихи кейіпкер ретіндегі бейнелерінің көркем ашылуы мен қоғам мүддесі үшін жасаған қажырлы қызметінің ерекше дәріптелуі жас ұрпақтың ұлттық тәрбие қайнарынан еркін сіміріп, патриоттық рухының қалыптасуына жол ашады. Алаш зиялыларының қазақ қоғамының дербестікке қол жеткізу, ұлттық мемлекеттілікті құру, азаттық рухын сақтау, қоғамдық сауаттылықты қалыптастыру, саяси басқару және ағартушылық салаларына үлес қосу сынды ерен еңбектері тағылымды тарихымыздың маңызды кезеңін қамтиды. Алаш арыстарының ұлтжандылық рухы мен олардың қай сәтте болмасын туған халқының мүддесі жолында құрбан болуға әзір қайсарлығы, ұлттық мүддеге қалай да қол жеткізу жолындағы табандылығы олардың көздеген мақсатының кеш болса да орындалуына сара жол салды. Олардың жүріп өткен жолының әрбір қалтарысын зерделеу, халықтық мәдениет пен әдебиет мұраларының негізгі желісіне арқау ету бүгінгі күнге жүктелген аманат. Халық тарихының бір тамыры қазақ әдебиетінде жатқандықтан, поэзиялық шығармалардағы Алаш зиялыларының бейнесін қарастыру әрі ол білімді жас буынға ең тиімді оқыту әдіс-тәсілдері арқылы жеткізу мәселесін қарастыру зерттеу жұмысымыздың өзектілігін айқындайды.

Ұлт қайраткерлерінің поэзия туындыларындағы көркем болмысын қарастыру күллі руханиятымызға қосылатын сүбелі еңбек болмақ. Бұл турасында ғалым С.С. Жанпейісова өзінің диссертациялық еңбегінде: «Тарихи тұлғалардың тағдыры, өнердегі орны, өзіндік стилі ғылыми негізде де, көркемдік кеңістікте де айқындалып, тәуелсіз ел мәдениетіне сай өмірге ене бастауы – қазіргі қазақ руханиятының өрісіндегі елеулі құбылыс деп танылды» (Жанпейісова, 2010: 12), – деген пікірін алға тартады.

Поэзия туындыларын сапалы талдай алу, шығармадағы ой мен идеяны айқын ажырату, аталмыш жанр ерекшеліктерін жіті білу, автордың көздеген мақсатын аңғару Жоғарғы оқу орнындағы әдебиеттану ғылымы бойынша білім беру бағдарламасына берік орнығып, әдебиеттану саласындағы білім жүйесінде маңызды орын алатын негізгі міндетке айналды. Шынында да, білім алушылардың қазақ әдебиетінің жанрлық түрлерін, оның ішінде поэзия жанрын еркін игеру деңгейіне қарап олардың әдебиет саласындағы білімі мен логикалық ойлауының, шебер сөйлеу қабілетінің қаншалықты дамығанын бағалауға болады. Алайда білім алушылардың поэзиялық туындыларды жаңғақша шағып, бұл жанрдың қалтарыс-бұлтарысын жіті игеруіне көмектесетін жаңашыл, тиімді оқыту әдістемесі толық әзірленбеген. Осы негізге сүйене отырып, Жоғарғы оқу орнындағы білім алушыларға поэзиялық

шығармалардағы Алаш зиялыларының бейнесін тиімді оқытуда бүгінгі білім беру саласында жағымды нәтижелерге қол жеткізу кепілдігі жоғары жаңашыл оқыту жүйесі – «4К» концепциясын алға тартып, қазіргі заман дағдыларына айналған сыни ойлау, шығармашылық, коммуникация, ынтымақтастық құзыреттіліктерінің ерекшеліктерін зерттеуді поэзия жанрының бір бөлігіне арқау болған Алаш зиялылары бейнесімен қатар қарастыру қажеттілігі туралы атап өтеміз. Қоғам қайраткерлерінің бейнесін оқыту тиімділігіне қол жеткізуде білім алушылардың маңызды дағдыларын құрайтын 4К концепциясының маңызын зерттеу арқылы олардың әдеби білімін жетілдіруге мүмкіндік алуға болатынына тоқталамыз.

Алаштың ат төбеліндей нар тұлғалы азаматтарының, зиялы қауымды құраған ұлт қаймақтарының өлең, жыр шумақтарында өрнектелген өмірі мен ұрпаққа қалдырған мол мұрасын зерделеу өскелең буынның ұлттық санасын қалыптастыратын болса, 4К моделінің маңызын ескере отырып оқыту олардың өз пікірін сауатты білдіру, ойын тиянақтау, мәселені сын таразысына салу, түрлі жағдаяттық мәселелер туындағанда оны тиімді шеше білу, қоғамда өзгелермен қарым-қатынас орната алу, нәтижеге жету жолында топпен ынтымақтаса жұмыс істеу сынды қажетті дағдыларының қалыптасуына жол ашады. Осы тұрғыдан алып қарағанда да, поэзия арнасына арқау болған Алаш қайраткерлерінің бейнесі мен тыныс-тіршілігін оқыту үдерісіне 4К моделін енгізу арқылы тиімділікке қол жеткізу мәселесін қарастыру зерттеу тақырымыздың өзектілігі мен ғылыми жаңалығын құрайды.

Зерттеу жұмысымыздың ғылыми-теориялық деңгейдегі өзектілігі поэзиядағы арнау жанрын теориялық тұрғыдан түсінуден, ондағы Алаш зиялыларына арналған өлең, жырлардың мазмұнын зерттеуден және бұл білімнің Жоғарғы оқу орнында оқитын білім алушылардың әдебиеттану ғылымына қатысты білім, білік, дағдылары мен патриоттық рухын дамытуға ықпалынан туындайды.

Ғылыми-әдістемелік деңгейдегі өзектілігі поэзиядағы Алаш қайраткерлерінің бейнесін оқытуда 4К концепциясын (сыни және шығармашылық ойлау, қарым-қатынас, ынтымақтастық) қолданудың білім алушылардың өмірлік қажетті дағдыларын қалыптастыру тиімділігімен түсіндіріледі.

Осылайша, Алаш зиялыларының поэзиялық шығармаларда бейнеленуін жаңашыл оқыту моделі арқылы қарастыруды жұмысымыздың негізгі мақсаты етіп алдық. Бұл мақсатқа жету үшін төмендегі міндеттер көзделді:

- Поэзиядағы арнау жанрының ерекшелігін анықтау;
- Алаш рухындағы ұйқасты шығармалардың мән-маңызын ашу;
- 4К концептісінің поэзиялық шығармаларды оқыту барысындағы тиімділігін қарастыру;
- Сыни және шығармашылық ойлау, қарым-қатынас, ынтымақтастық құзыреттіліктерін Алаш зиялылылары туралы өлеңдерді оқытуда тиімді қолдану жолдарын талдау;
- Білім алушылардың қол жеткізген нәтижелерін саралау.

Әдебиеттерге шолу

Поэзиялық туындылардағы Алаш зиялыларының бейнесін қарастыру барысында поэзия жанрындағы лирикалық кейіпкерге тоқталып өткен дұрыс. Поэзиялық шығармаларды оқыту әдістемесінде лирикалық шығарманың табиғатын түсіну, көркем туындыдағы кейіпкерлер бейнесі мен көркемдік құбылыстарды талдау үшін әдебиетшіге лирикалық шығарманың кешегі тарихы мен ертеңгі болашағы, даму арнасы жайында терең теориялық білім қажет. Әдебиет сыншысы Т. Шапаевтың тұжырымынша, әдебиеттану ғылымының теориясы үшін лирикалық кейіпкер категориясын ашып қарастырудың маңызы үлкен. Ғалым лирикалық бейнеге өзінің «Қазақ поэзиясындағы лирикалық тұлға проблемасы» атты диссертациялық зерттеу еңбегінде былайша сипаттама береді: «... өзінше ерек тағдыры, жеке адамдық болмыс бітімі, ішкі әлемі, психологиясы айқын дараланған, нақтылы мінез ерекшеліктерімен қиып алынған толыққанды бейне» (Шапаев, 1994: 11).

Сондай-ақ әдеби сынның білгірі: «Лирикалық бейне – ақынның өз болмысынан тұлғаланатын құбылыс» (Шапаев, 1994: 15), – деп келтіреді. Бұл пікірдің қисыны бар. Неге олай десеңіз, кез келген көркем шығармадағы лирикалық бейне автор парасаты мен пайымынан, көзқарасынан туындап, дамиды.

Әдебиет зерттеушісі З. Қабдолов лирикалық кейіпкер турасында: «Лириканың бас қаһарманы – ақынның өзі» (Қабдолов, 1992: 310), – деген пікірін негіздейді. Дей тұрғанмен, Т. Шапаевтың ойынша, біріншіден, өлеңдегі кейіпкер образы ақынның өз бейнесін бермейді, ол тек «оқшау образға» құрылады. Екінші жағынан, лирикалық кейіпкерді қай бейнеде қабылдау мәселесі оқырманның көркем туындыны қабылдау психологиясына да байланысты болып келеді. Алаш зиялыларына арналған поэзиялық туындылардың жанрын арнау жанрына жатқызуға болады. Әдебиетші ғалым А.З. Тілеуова «Қазақ поэзиясындағы арнау өлеңдер» тақырыбында қорғаған диссертациялық ғылыми еңбегінде арнауды біріншіден, лирика мен толғаудан тысқары өз алдына жеке жанр ретінде, екіншіден, қазақ поэзиясының құнарын бойына сіңірген синкретті жанр ретінде қарастырады (Тілеуова, 1999: 128). Автор арнау жанрын тек ауыз әдебиетіне ғана қатысты емес, жазба әдебиетіне де қатысты, екі салаға да ортақ жанр ретінде көрсетеді.

Арнау жанры өзінің өмір сүру тарихында бір орында өзгеріссіз қалған түр емес, керісінше, уақыт тоғысымен өзгеріп, толығып, жаңарып отырған әдеби құбылыс. Жыраулар поэзиясы кезеңінде арнау өлеңдер жеті-сегіз буынды өлең өлшемімен келгендіктен, көптеген ғалымдар арнау өлеңдерін терме, толғау жанрына қосып жіберген. Ал арнау өлеңдерін лириканың бір саласы ретінде қарастыру Абайдың арнау өлеңдерінен кейін басталған (Тілеуова, 1999: 131).

Алаш зиялыларының бейнесін жырлаған арнау өлеңдері уақыт тезінде туып, уақыт тезінде қалыптасып, уақыт тезінде дамыған жанрдың маңызды бөлігі. Уақытқа байланған жанр әр кезеңнің айтулы оқиғасын, айтулы қаһарманын, айтулы ханын, айтулы туған жерін дәріптеп, асқақ тұтқан. Сол себептен де, ұлт көсемдерін ұлықтап, атпал азаматтарымыздың ардақты істері мен халыққа

жасаған жақсылығын жырлаған, ұлты үшін туған ұлы тұлғалардың ұлы мақсаттарын мансұқтаған поэзиялық туындыларды арнау жанрына жатқызуға толық негіз бар.

Зерттеу материалдары мен әдістері

Зерттеу жұмысында көздеген мақсатқа қол жеткізіп, белгіленген міндеттерді жүзеге асыру барысында әдебиеттану және әдістеме ғылымдарына қатысты ғылыми әдебиеттерді жинақтау, салыстыру; ғылыми жұмыстарды зерттеу; әдебиеттік білім берудегі Алаш зиялыларының бейнесі жинақталған поэзиялық туындыларды топтау, талдау; заманауи оқыту үдерісіне қолданысқа енген 4К концепциясын талдау; статистикалық зерттеу нәтижелерін өңдеу; білім алушылардың алған білімін бақылау және студенттерден сауалнама алу әдістері қолданылды.

Ғылыми зерттеу еңбегімізді жазу барысында түрлі отандық және шетелдік ғалым, зерттеушілердің әдебиеттану және әдістеме ғылымдарына қатысты жазған ғылыми еңбектерін кеңінен қолдандық. Мақалада көркем шығармадағы «лирикалық бейне» категориясына қатысты әдебиетші ғалымдар З. Қабдолов пен Т. Шапаевтың ғылыми еңбектеріндегі тұжырымдарын өзара салыстырдық. Л. Мақұлованың көркем шығарманың ұлттық бейнесін беретін кейіпкер бейнесіне қатысты, С. Жанпейісованың тарихи тұлғалардың шығармадағы болмыс-бітіміне қатысты ғылыми негіздемелерін талдай келе, поэзиялық туындылардағы Алаш зиялыларының бейнесі ұлт руханиятына қосылған елеулі құбылыс деген түйін шығардық. Әдебиеттанушы ғалым А. Тілеуованың поэзиядағы арнау жанрына қатысты талдауларын зерттей отырып, ұлт көшбасшыларын жырлаған поэзиялық туындылардың арнау мәнерінде жазылғанына көз жеткіздік. Сондай-ақ, 4К концепциясына қатысты Отандық және шетелдік ғалымдардың зерттеу еңбектерін өзара салыстыра отырып талдау нәтижесінде аталмыш оқыту моделін ЖОО-дағы әдебиеттік білім беруде, оның ішінде білім алушыларға Алаш тұлғаларын поэзиялық шығармалар арқылы таныту мақсатына тиімді қолдануға болатынын анықтадық.

Нәтижелер мен талқылау

Кез келген жанр уақытпен бірге толысып, өсіп, дамып отырады. Кейде түрлі өзгерістерге де ұшырайды. Сол секілді Алаш зиялыларының образын негізге алған поэзиялық туындылардың жанры ретінде танылып жүрген арнау жанры да өткен дәуір мен бүгінгі дәуір арнасында біраз жаңаруларға, өзгерістерге ұшырады. Арнау жанрының ауқымының кең, мол тынысты болуы оның өзге жанрлармен етене байланысып, тез селбесіп кетуіне ыңғай туғызады (Тілеуова, 1999: 131).

Ұлт зиялыларының көркем бейнесін жырлаған арнау өлеңдерінде тұлғалардың жеке өмір дерегі сұрыпталып, олардың өмір сүрген ортасы, сол кезеңнің тарихи шындығы, нақтылы өмір деректері қамтылды. Бұл құбылыс «қазақ әдебиетіндегі нақтылы шығармашылық фактілерді көркемдік тұрғыдан зерделеуге» мүмкіндік береді (Жанпейісова, 2010: 12).

Бұл дағдылар 1950 жылдары АҚШ-та пайда болды. Оны алғашында

қарулы күштерге кадрлар дайындайтын мамандар ойлап тапқан. Олар жоғары нәтижеге жету үшін студенттердің техникамен жұмыс жасауда тамаша болуы және еңбекке қажетті қарапайым дағдыларды – «hard skills» дамыту жеткіліксіз екенін түсінді. Оларға қоршаған қоғаммен және өзге адамдармен өзара әрекеттесу дағдыларын да игеру маңызды екені айқындалды. Ол дағдыларды жұмсақ немесе қосымша дағдылар – «soft skills» деп те атайды. Бұл терминдер IT саласынан шыққан, ал концепция 1960 жылдары толығымен қалыптасты (Хромова, 2024: 1).

Қазіргі уақытта жұмсақ дағдылар барған сайын маңызды болып келеді. 2016 жылы Давостағы Дүниежүзілік экономикалық форумда болашақтың барлық маңызды кәсіби дағдылары үш санатқа бөлінді: сауаттылық, құзыреттілік және мінез-құлық қасиеттері. Ал негізгі құзыреттердің арасында 4К дағдыларына: шығармашылық, сыни ойлау, ынтымақтастық және коммуникацияға ерекше маңыз берілді.

2018 жылы АҚШ-тағы Брукинг институтының ғалымдары жариялаған «Education system alignment for 21st century skills» тақырыбымен ұсынылған ғылыми жинақта дүниежүзілік экономикалық форум ұсынған «Білімге жаңа көзқарас» баяндамасында XXI ғасыр дағдылары сипатталды (Care, 2018: 21).

1-кесте – XXI ғасыр дағдылары. Дүниежүзілік экономикалық форум. «Білімге жаңа көзқарас» баяндамасы

№	Негізгі құзыреттіліктер	Сипаттамалары
1	Сыни ойлау	Қажетті ақпаратты, маңызды деректі дәл анықтап, ақиқатты өтіріктен ажыратуға қажетті дағды.
2	Шығармашылық	Адамға әртүрлі мәселелердің заманауи, жаңашыл, креативті шешімдерін табуға көмектесетін дағды.
3	Қарым-қатынас	Қоғаммен араласуға, өзге адамдармен тіл табысуға қажетті дағды.
4	Ынтымақтастық	Белгілеген мақсатқа бірлесе жету үшін топпен бірігуге, үйлесімді бірлікте жұмыс істеуге қажетті дағды.

Байқағанымыздай, қазіргі заман адамына қажетті негізгі дағдылардың санатында жоғарыда келтірілген 4К дағдысы (критикалық ойлау, креативті ойлау, коммуникация, кооперация) тұр. Бұл дағдылардың маңыздылығын әлемнің 152 елі мойындаған екен (Care, 2018: 18).

Ал ендігі жерде отандық жоғарғы оқу орындарындағы әдебиеттік оқыту үдерісінде білім алушылардың әдеби білімдерін, әдеби сауаттылықтарын жетілдіру үшін әдебиетті оқыту әдістемесіне осы аталған дағдыларды қамитын 4К оқыту моделін кіріктіру табысты нәтижеге қол жеткізуге мұрындық болмақ. Білім алушылар тек әдеби шығармаларды талдап қана үйренбейді, сондай-ақ, олардың сыни ойлауы, шығармашылық қарым-қабілеті, өзгелермен қарым-қатынас құра білу дағдылары, топпен, белгілі бір адамдардың ұжымымен бірігіп

жұмыс істеу құзыреттіліктері пайда болады. Жоғары оқу орнында игерген бұл біліктері білім алушылардың кейінгі өмірлеріндегі әрбір кезеңде маңыздылыққа ие бола түспесе, өз артықшылықтарынан ешқашан айырылмайды.

Сыни тұрғыдан ойлау. Сыни тұрғыдан ойлаудың маңыздылығы, әсіресе, адам ақпараттың үлкен көлемін алатын және әртүрлі сенімдермен бетпе-бет келетін бүгінгі цифрлық дәуірде арта түскені анық. Ақпаратты сыни тұрғыдан бағалау, талдау және түсіндіру қабілеті жеке өмірде де, әлеуметтік және кәсіби өмірде де дұрыс қорытынды жасауға және ұтымды шешімдер қабылдауға көмектеседі.

М. Пинская мен А. Михайлованың «Компетенции «4К»: формирование и оценка на уроке» атты әдістемелік құралында сыни тұрғыдан ойлауды дамытудың ең жақсы шарты - әлеуметтік қарым-қатынас жағдайы екені атап өтіледі (Пинская, 2019: 29).

Алаш зиялыларының бейнесі сипатталған поэзиялық туындыларды оқыту арқылы білім алушылардың сын тұрғысынан ойлау дағдыларын төмендегі негізде дамытуға болады:

- зерттеу (өлең мазмұны мен шеңберін түсіну, шығармада көтерілген мәселе бойынша әртүрлі болжамдарды анықтау және оларға күмән келтіру, фактілер мен тарихи деректердің дәлдігін анықтау);
- қиял (өлең мазмұнына қатысты әртүрлі көзқарастар мен пікірлерді ортаға салу, оларды талдау және өзара салыстыру);
- әрекет (өлеңге қатысты білдірілген шешімнің, пікірдің күшті және әлсіз жақтарын түсіндіру);
- талқылау (ең дұрыс деп таңдалған пікір туралы ойды қорыту).

Әдебиеттік оқытуда Алаш тұлғаларына қатысты поэзиялық туындыларға негізделген тапсырмаларды білім алушылардың критикалық ойлау және креативті ойлау дағдыларын жетілдіруде ұтымды ұсынуға болады. **Мысал:** ақын Т. Қажыбаевтың «Мағжанға мінажат немесе мұңлы Муза толғауы» арнау өлеңіне қатысты айтылым тапсырмасын орындау қажет. Берілген тапсырма бойынша өлең мәтінінде қамтылған дайын мәліметтерді алдымен өңдеу қажет. Келесі, білім алушылар өлең мазмұнын талдап, өз ойларын ортаға салуы тиіс. Бұл тапсырманы орындау арқылы білім алушылардың сыни ойлау дағдысы қалыптасады.

2-кесте – «Мағжанға мінажат немесе мұңлы Муза толғауы» арнау өлеңіне негізделген тапсырманың мақсаты мен нәтижесі

Шығарма атауы	Жанры	Тапсырманың мақсаты	Тапсырманың нәтижесі
«Мағжанға мінажат немесе мұңлы Муза толғауы»	Арнау өлең	• білім алушыларға өлең жолдарын талдату; • олардың сыни ойлау қабілеттерін кеңейту; • өз ойларын жинақтап жеткізуге бейімдеу.	білім алушылар Алаш зиялысы – Мағжан Жұмабаев тұлғасына арналған өлең мәтінінен негізгі ойды анықтады; шығармадағы ойды жинақтау дағдылары қалыптасты; өлеңдегі ақпаратты өңдеп үйренді; өз ойларын дәлелмен айтуды игерді.

Шығармашылық дағдысы. Шығармашылық дағдысы – жаңа идеяларды ойлап табу, инновациялық шешімдерді табу және мәселелерді шешуде инновациялық тәсілдерді қолдану қабілетін білдіреді. Бұл дағды адамға икемді ойлауды дамытуға, тың мүмкіндіктерді көру және жаңа жолдарды іздеу қабілетін «қуаттандыруға» мүмкіндік береді.

Білім беру саласында кретивті ойлау және білім алушылардың шығармашылық дағдыларын дамыту мәселесі бойынша сарапшы К. Робинсон: «Креативті ойлау құзыреттілігін дамытудың негізгі мәні – оқушылардың «оригиналды», ерекше идеялар ойлап табуына ықпал етуінде», - деп атап өтеді (Робинсон, 2015:206).

Алаш ардақтыларына арналған поэзия туындыларын оқытуда білім алушылардың шығармашылық дағдыларын қалыптастыру үшін оқылым және жазылым тапсырмаларын ұсынуға болады. **Мысал:** ақын Н. Ахметбековтің «Атылып кеткен арыстар» арнау өлеңін 4К моделін қолдану арқылы орындау керек. Тапсырма бойынша студенттерге алдымен өлең мәтіні ұсынылады. Оқылым әрекеті арқылы мәтінді оқып, негізгі идеясын табу қажет. Өлең мәтінін өңдеп, талдаған соң білім алушылар шығармашылық дағдыларын қалыптастыратын жазылым әрекетіне негізделген тапсырмаларды орындайды. Автордың қазақтың ұлы тұлғалары - Шәкәрім, Ахмет, Міржақып, Жүсіпбек, Мағжан бейнелерін сипаттаған арнау өлеңдеріне арналған жазылым тапсырмасы бойынша білім алушылар осы аталған тұлғалардың біріне (әр студент бір тұлғаға) арнап бір шумақ өлең шығарулары қажет. Өлең шығару арқылы білім алушылар ұтқыр ойлап, қиялдарына ерік беру арқылы шығармашылық қабілеттерін жарыққа шығарады.

3-кесте – «Атылып кеткен арыстар» арнау өлеңіне негізделген оқылым және жазылым тапсырмасының мақсаты мен нәтижесі

Шығарма атауы	**Жанры**	**Тапсырманың мақсаты**	**Тапсырманың нәтижесі**
«Атылып кеткен арыстар»	Арнау өлең	білім алушыларды өлеңді түсініп оқуға үйрету; оларға өлеңнің негізгі идеясын анықтауды меңгерту; Алаш арыстары туралы танымдарын кеңейту; шығармашылық дағдыларын қалыптастыру.	білім алушылар мәтінмен жұмыс жасауды үйренді; сөздік қоры молайды; әдеби сөздерді ұтымды қолдануды үйренді; өлең шығару арқылы қиялдарына ерік берді; шығармашылық ойлауы артты.

Қарым-қатынас дағдысы. 4К концепциясына кіретін төрт дағдының ішінде қарым-қатынас дағдысы ең маңыздысы болуы мүмкін. Бұл дағды кез келген адамның жеке өмірінде және кәсіби мансабында табысқа жетуге ықпал ететін отбасымен, достарымен, әріптестерімен және сыныптастарымен қарым-қатынас жасау мүмкіндігіне ие.

Дамыған коммуникативті дағдыларға қарым-қатынастан қорқудың болмауы және қарым-қатынасты бастау қабілеті, сұрақ қоюға және жауап беруге дайын

болу әрекеттері жатады (Дуда, 2020: 460). Сонымен қатар, қарым-қатынастың мақсаты мен контекстіне, сондай-ақ ынтымақтастыққа бейімделу қабілеті де маңызды. Қарым-қатынас дағдысының жиынтығына коммуникациялық мақсаттарға жетудің вербалды және вербалды емес құралдарын пайдалануды, яғни сендіру қабілетін де жатқызуға болады (Викулова, 2007: 201).

Жоғарғы оқу орнында оқитын білім алушылардың қарым-қатынас дағдыларын Алаш тақырыбына қатысты поэзиялық туындыларды оқытуда қалыптастыру мақсатында жұптық, топтық әдіске негізделген тапсырмаларды ұсынуға болады. **Мысал:** білім алушыларға ақын Н. Айтұлының «Ахмет» поэмасы негізінде құрастырылған сөйлесім әрекетіне негізделген тапсырмаларын орындату. Тапсырманың талабы бойынша, топ студенттері үш топқа бөлініп, «Ахмет» поэмасының идеясын өзара талқыға салады. Автор көзқарасын жақсы ашып, топ мүшелерімен жақсы қарым-қатынасқа түсе білген топқа марапаттар беріледі. Топтар өз ой, пікірлерін ауызша да, жазбаша да ұсына алады.

4-кесте – «Ахмет» поэмасына негізделген тапсырманың мақсаты мен нәтижесі

Шығарма атауы	**Жанры**	**Тапсырманың мақсаты**	**Тапсырманың нәтижесі**
«Ахмет»	Поэма	білім алушыларды топтық, жұптық жұмысқа үйрету; әдеби шығарманың негізгі өзегін табуды меңгерту; ойталқыға түсіру арқылы өз пікірлерін негіздеуге үйрету; қарым-қатынас дағдыларын қалыптастыру.	білім алушылардың коммуникациялық дағдылары қалыптасты; өз ой-пікірлерін еркін білдіруді үйренді; ұлт ұстазы – А. Байтұрсынұлының тұлғасын тереңінен таныды; топпен жұмыс істеуге бейімделді.

Ынтымақтастық дағдысы. Жақсы дамыған қарым-қатынас дағдысы ынтымақтастық дағдысын дамытуға, яғни жеке тұлғаға топта жұмыс істеуге және өз білімі мен дағдыларын сауатты пайдалана білуге мүмкіндік береді. Ынтымақтастық дағдысы жұмыста ғана емес, мектепте, жоғар ыоқу орнында да пайдалы: мысалы, білім алушылар бірлескен жобаларға, миға шабуыл сессияларына және емтихан сынақтарына дайындалуда өзара ынтымақтасады. Ынтымақтастық басқа адамдармен тиімді әрекеттесу және ортақ мақсатқа жету үшін командада/топта жұмыс істеу қабілеті (Джалилов, 2023).

ЖОО-да білім алушыларға поэзиялық шығармаларды оқытуда ынтымақтастық дағдысы топтық, жұптық, командалық тапсырмаларды орындауда көмегін тигізеді. **Мысал:** бір топтағы білім алушылар екі топқа бөлініп, ақын Ж. Бектұровтың «Асыл ағаларым» арнау өлеңін талдап, тың ақпараттармен бөлісуі және «Алаш ардақтылары қай деңгейде адақталып жүр?» тақырыбында мәтін құрастыруы керек. Ең озық ой ұсынып, көп кездеспейтін тың ақпарат ұсынған топ мүшелері жоғары ұпай иеленеді. Топтық тапсырмада жетістікке жету үшін әр топтың мүшелері өзара берік ынтымақтастықта жұмыс істеуі керек.

5-кесте – «Асыл ағаларым» арнау өлеңіне негізделген тапсырманың мақсаты мен нәтижесі

Шығарма атауы	Жанры	Тапсырманың мақсаты	Тапсырманың нәтижесі
«Асыл ағаларым»	Арнау өлең	білім алушыларды топтық, жұптық жұмысқа үйрету; жазбаша құзыреттіліктерін арттыру; бәсекелестік қабілеттерін шыңдау.	білім алушылардың коммуникациялық дағдылары қалыптасты; өз ойларын жазбаша түрде көркем ұсынуды үйренді; топпен жұмыс істеуге бейімделді.

Білім алушылардың Алаш тұлғаларына арналған поэзиялық туындыларды 4К концепциясы арқылы меңгеру деңгейлері мен аталмыш оқыту моделін білім беруде қолдану тимділігін тексеру мақсатында «Поэзия және Алаш» тақырыбы бойынша сауалнама алынды. Сауалнамаға 401-топтың 27-білім алушысы қатысты. Сауалнама төмендегі сұрақтарды қамтыды:

 4К концепциясын қалай түсіндіңіз? (инновациялық технология, өмірлік дағдылар, жаңашыл әдіс)

 Алаш арыстарын бір сөзбен қалай сипттар едіңіз? (Алаш идеясының негізін салушылар, репрессияға ұшыраған азаматтар, ұлттық мемлекеттелікті қалыптастырған ұлт қайраткерлері)

 Алаш тұлғаларына қатысты поэзиялық туындыларды оқуда 4К оқыту моделін қолдану сіз үшін қаншалықты тиімді болды? (өте тиімді, орташа тиімді, тиімсіз)

 Поэзия жанрын оқуда 4К концепциясын қолдану нәтижесінде қай дағдыны жетік меңгердіңіз? (сыни және шығармашылық ойлау дағдысы, қарым-қатынас және ынтымақтастық дағдысы, төрт дағдыны да)

Сауалнама нәтижесі:

1-сурет – сауалнаманың диаграммалық көрсеткіші

Қорытынды

Зерттеу нәтижелерінен шығатын қорытынды бойынша бүгінгі жас ұрпақтың бойына ұлттық тәрбие мен ұлттық сананы сіңіру негізгі білім дағдыларымен қатар берілу қажеттілігі және Жоғарғы оқу орнындағы білім алушыларды әдебиеттік оқыту үдерісінде Алаш тұлғаларының өмірі мен шығармашылығымен таныстыру арқылы бұл мақсатты жүзеге асыруға болатындығы анықталды. Білім алушыларға Алаш тұлғаларының бейнесі сипатталған поэзиялық туындыларды оқыту арқылы олардың әдеби білім, білік деңгейлерін қалыптастырып қана қоймай, ұлтжандылық қасиеттері мен ұлттық рухтарын көтеруге мүмкіндік аламыз. Алаш зиялыларының қай-қайсысы болмасын елі мен жерінің бағына туған адал перзенттер. Олардың бәрі де туған елі мен жері үшін жанкештілікпен еңбек еткен адал перзенттер. Жоғарғы оқу орнында болашақ педагогтарды даярлауда ұлт зиялыларының өмірі мен шығармашылығын, поэзия жанрына арқау болған ұлт көсемдерінің образын жаңашыл оқыту моделіне негізделген әдістеме арқылы оқыту жолдары ұсынылды. Көркем әдебиеттің поэзия жанрындағы Алаш арыстарының бейнесі көрсетілді. Жаңашыл оқыту моделі – 4К концепциясын поэзиядағы Алаш бейнесін оқыту үдерісінде қолдану үлкен тиімділкке ие екендігі анықталды.

4К концепциясын қамтитын сыни ойлау, шығармашылықты ойлау, қарым-қатынас және ынтымақтастық құзыреттері көбінесе бір-бірімен байланыста қалыптасады. Яғни, Жоғанғы оқу орнындағы білім алушыларға Алаш тұлғаларының бейнесі жырланған поэзия туындыларын оқытуда сыни ойлау мен шығармашылықты дамытуға бағытталған тапсырмалар, ең алдымен, қарым-қатынас пен ынтымақтастық дағдылардың дамуына қажетті жағдайларды қамтуы мүмкін. Ал қарым-қатынас пен ынтымақтастық дағдыларын игеруге негізделген тапсырмалар, білім алушылардың креативтілігі мен сыни ойлау қабілеттерін арттыруға септігін тигізеді. Сондықтан Жоғарғы оқу орнындағы әдебиеттік оқыту үдерісіндегі дәстүрлі сабақтарға 4К құзыреттерін қалыптастыратын тапсырмалардың жеке элементтерін қосу Алаш тұлғаларын тану процесін тиімді әрі қызықты ете түседі. Зерттеу жұмысымызды қорытындылай келе, Жоғарғы оқу орнындағы білім алушыларға поэзиядағы Алаш тұлғаларының бейнесін оқыту әдістемесінде 4К оқыту концепциясын қолданудың тиімділігіне қол жеткіз үшін төмендегі ұсыныстарды ұсынамыз:

- білім алушыларға мәселені шешудің бір немесе бірнеше нұсқаларын қамтитын тапсырмаларды (проблемалық жағдай немесе жағдай) ұсыну;
- шағын жобада жұмыс істеуді немесе дәстүрлі емес құралдарды пайдалана отырып өнімді жобалауды қамтитын тапсырмаларды ұсыну;
- топта жұмыс істеуді көздейтін, сонымен қатар әр студент өзінің жеке қабілетін көрсете алатындай дербес немесе жұптық жұмысқа арналған қосалқы тапсырмаларды ұсыну;
- ашық көздерден қажетті ақпаратты өз бетінше іздеу керек тапсырмаларды ұсыну.

Осылайша, жоғары оқу орнының білім алушыларына поэзиядағы Алаш тұлғаларын оқыту әдістемесінде 4К концепциясын қолданудың білім алушы-

лардың бір-бірімен, өзге адамдармен коммуникацияға түсуіне, ортақ мақсатқа жұмылып, ынтымақтаса жұмыс істеуіне, ұшқыр ойлауына пайдасы ұшан-теңіз.

Әдебиеттер

Care, E. Education system alignment for 21st century skills / E. Care, H. Kim, A. Vista, K. Anderson. Washington: Brookings. 2018. (41 p.)

Викулова, Л.Г., Шарупов, А.И. Основы теории коммуникации. Практикум. М., 2007. – 317 с.

Джалилов, К. Колонка: Навыки 4K в образовании: Что это, как их внедрять и получается ли? [Электронный ресурс]. – 2023. – URL: https://www.gazeta.uz/ru/2023/12/30/4k/ (дата обращения 01.09.2024).

Дуда, И.В., Измаилова, Е.В. Коммуникативные универсальные учебные действия: понятие и уровни сформированности. Молодой ученый. 2020. № 19 (309). С. 458-462.

Жанпейсова, С.С. Қазақ прозасындағы әнші ақындар бейнесі. – Филология ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация. – Алматы, 2010.

Қабдолов, З. Сөз өнері. — Алматы: Қазақ университеті, 1992. — 350 б.

Мақұлова, Л.Т. Көркем прозадағы автор бейнесінің тілдік құрылымы. Филология ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация. – Алматы, 2004.

Пинская, М.А., Михайлова, А.М. Компетенции «4К»: формирование и оценка на уроке: Практические рекомендации. М.: Корпорация «Российский учебник», 2019. 76 с.

Робинсон, К., Ароника, Л. Школа будущего. Как вырастить талантливого ребенка. — М.: Манн, Иванов и Фербер, 2015. – 364 с.

Тілеуова, А.З. Қазақ поэзиясындағы арнау өлеңдер. Филология ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация. – Алматы, 1999.

Хромова, А., Фещенко, Т. 4 навыка будущего, которые помогут в учёбе и карьере. [Электронный ресурс]. – 2024. – URL: https://media.foxford.ru/articles/4-future-skills (дата обращения 30.08.2024).

Шапаев, Т. Қазақ поэзиясындағы лирикалық тұлға проблемасы /қалыптасу, даму сипаты және 80-ші жылдар лирикасындағы лирикалық тұлғаның рухани келбеті. Филология ғылымдарының кандидаты ғылыми дәрежесін алу үшін дайындалған диссертация. – Алматы, 1994.

References

Care, E., Kim, H., Vista, A., & Anderson, K. (2018). Education system alignment for 21st century skills. Washington: Brookings. (41 p.)

Duda, I.V., & Izmailova, E.V. (2020). Communicative universal educational actions: concept and levels of formation. Molodoi uchenyi, 19(309), 458-462.

Zhanpejsova, S.S. (2010). Image of poets and singers in Kazakh prose (Doctoral dissertation). – Almaty.

Hromova, A., & Feshhenko, T. (2024). 4 future skills that will help you in your studies and career. Retrieved from https://media.foxford.ru/articles/4-future-skills (accessed 30.08.2024).

Jalilov, K. (2023). Column: Skills 4K in education: What is it, how to implement them, and does it work?. Retrieved from https://www.gazeta.uz/ru/2023/12/30/4k/ (accessed 01.09.2024).

Kabdolov, Z. (1992). The art of words. – Almaty: Kazak universiteti.

Makulova, L.T. (2004). Linguistic structure of the image of the author in artistic prose (Doctoral dissertation). – Almaty.

Pinskaya, M.A., & Mikhailova, A.M. (2019). Competencies “4K”: Formation and assessment in the lesson: Practical recommendations. Moscow: Korporatsiya “Rossiyskiy uchebnik”. 76 p.

Robinson, K., & Aronica, L. (2015). The school of the future. How to raise a talented child. Moscow: Mann, Ivanov and Ferber. 364 p.

Shapaev, T. (1994). Kazak pojezijasyndagy lirikalyk tulga problemasy /kalyptasu, damu sipaty zhane 80-shi zhyldar lirikasyndagy lirikalyk tulganyn ruhani kelbeti. (Doctoral dissertation). – Almaty.

Tileuova A.Z. (1999). Dedicated poems in Kazakh poetry (Doctoral dissertation). – Almaty.

Vikulova, L.G., & Sharupov, A.I. (2007). Basics of communication theory. Workshop. Moscow: 317 p.

CONTENTS

PEDAGOGY

A.B. Abdigapbarova, A.Zh. Seitmuratov, S.K. Menlikozhaeva
CRITERIA FOR EVALUATING STUDENTS' ACHIEVEMENTS
IN MATHEMATICS IN INCLUSIVE EDUCATION..5

A.K. Abdikayeva
DEVELOPMENT OF THE DIDACTIC STRUCTURE OF THE
METHODOLOGY OF APPLICATION OF COMPUTER TECHNOLOGIES
IN VOCATIONAL EDUCATION...16

E. Abdrashova, Zh. Kemelbekova, A. Veryaev
USING THE POTENTIAL OF DIGITAL TECHNOLOGIES IN THE
FORMATION OF METHODOLOGICAL COMPETENCE OF COMPUTER
SCIENCE TEACHERS...26

A.E. Abylkassymova, M.S. Karatayeva, K.M. Berkimbayev
METHODOLOGICAL FOUNDATIONS OF TRAINING FUTURE
COMPUTER SCIENCE TEACHERS FOR STEAM EDUCATION.....................44

G.M. Autova
THE DEVELOPMENT OF COGNITIVE ACTIVITY OF STUDENTS
IN PHYSICS LESSONS IN SECONDARY SCHOOLS..63

R.M. Bakesova, A.K. Khasangalieva, A.S. Mendigalieva
PSYCHOLOGICAL ASPECTS OF THE PROJECT "INFORMATION AND
CONSULTING SERVICE FOR PEOPLE WITH DISABILITIES
IN KAZAKHSTAN"...78

D.E. Egezhanova, E.S. Maishekina
ON THE ISSUE OF MODERN METHODS OF TEACHING LEGAL
DISCIPLINES AT THE UNIVERSITY WITH THE USE OF DIGITAL
TECHNOLOGIES..88

Z.A. Yergalauova, A.O. Abuova
THE ORGANIZATION OF PROFESSIONALLY ORIENTED TEACHING
OF MATHEMATICS TO STUDENTS AT TECHNICAL UNIVERSITIES.........102

Z.N. Zhumatayeva, Zh.M. Mametkarim, A.M. Dosanova
THE ROLE OF ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN THE FORMATION OF
COMMUNICATIVE COMPETENCE IN FOREIGN LANGUAGE
LESSONS...119

Zh. Kopeyev, D. Kabenov, K. Kusmanov
USING CLOUD TECHNOLOGIES TO OPTIMIZE THE EDUCATIONAL PROCESS AT SCHOOL..131

A.B. Medeshova, G.K. Amanturlina, G.A. Dosheva
DIGITAL EDUCATION PLATFORM FOR PART-TIME LEARNING...............144

A.E. Mendygaliyeva, M.M. Mukasheva,G .I. Utepkaliyev
USE OF INTERACTIVE TECHNOLOGIES AND OPEN ONLINE RESOURCES IN TEACHING ORGANIC CHEMISTRY TO STUDENTS..161

V.I. Nakhipova, L.A. Suleymenova, E.T. Adylbekova
DEFINING LEARNING MODELS USING MACHINE LEARNING TECHNIQUES...171

L.E. Sapartayeva, Sh.M. Maigeldiyev
PECULIARITIES OF TEACHING FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS THE WORKS OF SYRDARYA POETS..187

V.V. Semenikhin, S.F. Semenikhina, I.S. Utebaev
KEY COMPETENCES OF A TEACHER IN THE DIGITAL TRANSFORMATION OF EDUCATION...199

B. Sengerbekova, Zh. Osman, G. Seitkassymova
DILEMMAS OF INCLUSIVE EDUCATION: LESSONS FROM LITERATURE..219

A. Tlepbergenova, M. Yesenamanova, Zh. Yesenamanova
DEVELOPMENT YDROPONICS FOR THE FORMATION OF PRACTICAL SKILLS OF THE STEM EDUCATION SUBJECTS..232

K.Z. Utkelbayev, B.A. Turgunbayeva
PATRIOTIC EDUCATION OF YOUTH BY TEACHING MILITARY LYRICS...245

A. Shamshadinkyzy, K. Medeubaeva, A.R. Abdykadyrova, Z.K. Ualieva
USING NEW TECHNOLOGICAL MODULES IN THE STUDY OF POETIC WORKS...257

ECONOMICS

A.A. Abdikadirova, L.M. Sembiyeva, Zh.T. Temirkhanov
PEER REVIEW IN RESEARCH GRANTS: A COMPARATIVE STUDY OF NATIONAL AND INTERNATIONAL EXPERT EVALUATIONS..............272

A.T. Abdildin
INFLUENCE OF FOREIGN ECONOMIC RELATIONS ON THE EXPORT POTENTIAL OF THE AGRO-FOOD SECTOR OF KAZAKHSTAN.................287

S.T. Abildaev, A.N. Narenova, G.K. Iskakova
IMPLEMENTATION OF EXPORT STRATEGIES OF AGRICULTURAL BORDER REGIONS OF KAZAKHSTAN..302

M.K. Amangeldinova, B.S. Saparova, L.M. Shayakhmetova
ASSESSMENT OF THE ECONOMIC EFFICIENCY OF THE INNOVATIVE POTENTIAL OF INVESTMENT ACTIVITIES OF COMPANIES IN KAZAKHSTAN...319

U.D. Berikbolova, M.A. Umirzakova, A.G. Mukhamedzhanova, L.K. Spanova
SELECTIVE REGIONAL POLICY AS A TOOL FOR REDUCING INEQUALITY IN REGIONAL DEVELOPMENT..338

N.B. Zharkinbayeva, B. Wolfs
DEVELOPMENT OF KNOWLEDGE MANAGEMENT IN ENTERPRISES TO ACHIEVE SUSTAINABLE COMPETITIVE ADVANTAGES.....................351

A.A. Imanbayev, D.B. Balabekova, A. Kuralbayev
INFLATION GROWTH IN KAZAKHSTAN AND ACTUAL WAYS TO REDUCE IT..370

R.N. Kuatbekova, A.B. Mukhamedkhanova, A.A. Mutaliyeva
RESEARCH OF THE LIVESTOCK INDUSTRY WITHIN THE FRAMEWORK OF THE SUSTAINABLE ECONOMY OF KAZAKHSTAN...............................385

A.O. Syzdykova
USING THE SOCIAL NETWORK IN TERMS OF CORPORATE BRANDING...406

A. Utzhanova, A. Zhagyparova
ANALYSIS OF THE DEVELOPMENT OF THE OVER-THE-COUNTER (OTC) DERIVATIVES MARKET IN DEVELOPED AND DEVELOPING COUNTRIES...421

МАЗМҰНЫ

ПЕДАГОГИКА

А.Б. Әбдіғапбарова, А.Ж. Сейтмұратов, С.Қ. Меңліхожаева
ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУ ЖАҒДАЙЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ МАТЕМАТИКА ПӘНІНЕН ОҚУ ЖЕТІСТІКТЕРІН БАҒАЛАУДЫҢ КРИТЕРИЙЛЕРІ.....5

А.К. Абдикаева
КӘСІПТІК БІЛІМ БЕРУДЕ КОМПЬЮТЕРЛІК ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ ӘДІСТЕМЕСІНІҢ ДИДАКТИКАЛЫҚ ҚҰРЫЛЫМЫН ӘЗІРЛЕУ.....16

Э.Т. Абдрашова, Ж.С. Кемельбекова, А.А. Веряев
ИНФОРМАТИКА МҰҒАЛІМДЕРІНІҢ ӘДІСТЕМЕЛІК ҚҰЗЫРЕТТІЛІГІН ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫҢ ӘЛЕУЕТІН ПАЙДАЛАНУ.....26

А.Е. Әбілқасымова, М.С. Қаратаева, К.М. Беркімбаев
БОЛАШАҚ ИНФОРМАТИКА МҰҒАЛІМДЕРІН STEM БІЛІМ БЕРУГЕ ДАЯРЛАУДЫҢ ӘДІСНАМАЛЫҚ НЕГІЗДЕРІ.....44

Г.М. Аутова
ЖАЛПЫ БІЛІМ БЕРЕТІН МЕКТЕПТЕГІ ФИЗИКА САБАҚТАРЫНДА ОҚУШЫЛАРДЫҢ ТАНЫМДЫҚ БЕЛСЕНДІЛІГІН ДАМЫТУ.....63

Р.М. Бакесова, А.К. Хасангалиева, А.С. Мендигалиева
"ҚАЗАҚСТАНДАҒЫ МҮГЕДЕКТЕРГЕ АРНАЛҒАН АҚПАРАТТЫҚ–КОНСУЛЬТАЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТ" ЖОБАСЫНЫҢ ПСИХОЛОГИЯЛЫҚ АСПЕКТІЛЕРІ.....78

Д.Р. Егежанова, Э.С. Майшекина
ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНДА ЦИФРЛЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНА ОТЫРЫП ЗАҢ ПӘНДЕРІН ОҚЫТУДЫҢ ЗАМАНАУИ ӘДІСТЕМЕСІ МӘСЕЛЕСІ.....88

З.А. Ергалаувова, А.О. Абуова
ТЕХНИКАЛЫҚ ЖОҒАРЫ ОҚУ ОРЫНДАРЫНЫҢ СТУДЕНТТЕРІНЕ КӘСІБИ БАҒЫТТАЛҒАН МАТЕМАТИКАЛЫҚ ОҚЫТУДЫ ҰЙЫМДАСТЫРУ.....102

З.Ж. Жұматаева, Ж.М. Мәметкәрім, А.М. Досанова
ШЕТ ТІЛІ САБАҒЫНДА КОММУНИКАТИВТІК ҚҰЗІРЕТТІЛІКТІ ҚАЛЫПТАСТЫРУДА ЖАСАНДЫ ИНТЕЛЛЕКТТІҢ РӨЛІ.....119

Ж. Копеев, Д. Кабенов, К. Кусманов
МЕКТЕПТІҢ БІЛІМ БЕРУ ПРОЦЕСІН ОҢТАЙЛАНДЫРУДА БҰЛТТЫҚ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ҚОЛДАНУ....................131

А.Б. Медешова, Г.К. Амантурлина, Г.А. Дошева
PART-TIME ОҚЫТУҒА АРНАЛҒАН ЦИФРЛЫҚ БІЛІМ БЕРУ ПЛАТФОРМАСЫ....................144

А.Е. Мендыгалиева, М.М. Мукашева, Г.И. Утепкалиева
БІЛІМ АЛУШЫЛАРҒА ОРГАНИКАЛЫҚ ХИМИЯНЫ ОҚЫТУ БАРЫСЫНДА ИНТЕРАКТИВТІ ТЕХНОЛОГИЯЛАРДЫ ЖӘНЕ АШЫҚ ОНЛАЙН РЕСУРСТАРДЫ ПАЙДАЛАНУ....................161

В.И. Нахипова, Л.А. Сулейменова, Э.Т. Адылбекова
МАШИНАЛЫҚ ОҚЫТУ ӘДІСТЕРІН ҚОЛДАНУ АРҚЫЛЫ БІЛІМ АЛУШЫЛАРДЫҢ ҮЛГЕРІМІН АНЫҚТАУ....................171

Л.Е. Сапартаева, Ш.М. Майгельдиева
СЫР БОЙЫ АҚЫН-ЖЫРАУЛАРЫНЫҢ ШЫҒАРМАЛАРЫН БОЛАШАҚ БАСТАУЫШ СЫНЫП МҰҒАЛІМДЕРІНЕ ОҚЫТУДАҒЫ ЕРЕКШЕЛІКТЕР....................187

В.В. Семенихин, С.Ф. Семенихина, И.С. Өтебаев
БІЛІМ БЕРУДІҢ ЦИФРЛЫҚ ТРАНФОРМАЦИЯСЫНДАҒЫ МҰҒАЛІМНІҢ НЕГІЗГІ ҚҰЗЫРЕТТІЛІКТЕРІ....................199

Б. Сенгербекова, Ж. Осман, Г. Сейткасымова
ИНКЛЮЗИВТІ БІЛІМ БЕРУДЕГІ ДИЛЕММАЛАР: ӘДЕБИЕТТЕН АЛЫНҒАН САБАҚТАР....................219

А.Е. Тлепбергенова, М.С. Есенаманова, Ж.С. Есенаманова
STEM-БІЛІМ БЕРУ КАБИНЕТІНІҢ ПРАКТИКАЛЫҚ ДАҒДЫЛАРЫН ҚАЛЫПТАСТЫРУ ҮШІН ГИДРОПОНИКАНЫ ӘЗІРЛЕУ....................232

Қ.З. Уткелбаев, Б.А. Тургунбаева
ӘСКЕРИ ЛИРИКАНЫ ОҚЫТУ АРҚЫЛЫ ЖАСТАРДЫ ПАТРИОТТЫҚҚА ТӘРБИЕЛЕУ....................245

А. Шамшадинқызы, К. Медеубаева, А.Р. Абдыкадырова, З.К. Уалиева
СТУДЕНТТЕРГЕ ПОЭЗИЯЛЫҚ ШЫҒАРМАЛАРДЫ ОҚЫТУДЫҢ ЖАҢА ТЕХНОЛОГИЯЛЫҚ МОДУЛІ.................... 257

ЭКОНОМИКА

А.А. Абдикадирова, Л.М. Сембиева, Ж.Т. Темірханов
ЗЕРТТЕУ ГРАНТТАРЫН САРАПТАМАЛАУ: ҰЛТТЫҚ ЖӘНЕ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ САРАПШЫЛАРДЫҢ БАҒАЛАУЫН САЛЫСТЫРМАЛЫ ЗЕРТТЕУ....................272

А.Т. Әбділдин
ҚАЗАҚСТАННЫҢ АГРАРЛЫҚ АЗЫҚ-ТҮЛІК СЕКТОРЫНЫҢ ЭКСПОРТТЫҚ ӘЛЕУЕТІНЕ СЫРТҚЫ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ҚАТЫНАСТАРДЫҢ ӘСЕРІ....................287

С.Т. Абилдаев, А.Н. Наренова, Г.К. Искакова
ҚАЗАҚСТАННЫҢ ШЕКАРА МАҢЫНДАҒЫ АУЫЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ ӨҢІРЛЕРІНІҢ ЭКСПОРТТЫҚ СТРАТЕГИЯЛАРЫН ІСКЕ АСЫРУ.............302

М.К. Амангельдинова, Б.С. Сапарова, Л. М. Шаяхметова
ҚАЗАҚСТАН КОМПАНИЯЛАРЫ ИНВЕСТИЦИЯЛЫҚ ҚЫЗМЕТІНІҢ ИННОВАЦИЯЛЫҚ ӘЛЕУЕТІНІҢ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ТИІМДІЛІГІН БАҒАЛАУ....................319

У.Д. Берикболова, М.А. Умирзакова, А.Г. Мухамеджанова, Л.К. Спанова
СЕЛЕКТИВТІ ӨҢІРЛІК САЯСАТ ӨҢІРЛЕРДІҢ ДАМУ ТЕҢСІЗДІГІН ҚЫСҚАРТУ ҚҰРАЛЫ РЕТІНДЕ....................338

Н.Б. Жарқынбаева, Б. Вольф
ТҰРАҚТЫ КӨШБАСШЫЛЫҚ ҚАБІЛЕТТІЛІКТІ АРТТЫРУ МАҚСАТЫНДА КӘСІПОРЫНДАРДА БІЛІМДЕРДІ БАСҚАРУ ҚОРЫН ДАМЫТУ...............351

А.А. Иманбаев, Д.Б. Балабекова, А. Куралбаев
ҚАЗАҚСТАНДА ИНФЛЯЦИЯНЫҢ АРТУЫ ЖӘНЕ ОНЫ ТӨМЕНДЕТУДІҢ ӨЗЕКТІ ЖОЛДАРЫ....................370

Р.Н. Куатбекова, А.Б. Мухамедханова, А.А. Муталиева
ҚАЗАҚСТАННЫҢ ТҰРАҚТЫ ЭКОНОМИКАСЫ ШЕҢБЕРІНДЕ МАЛ ШАРУАШЫЛЫҒЫ САЛАСЫН ЗЕРТТЕУ....................385

А.О. Сыздықова
КОРПОРАТИВТІК БРЕНДИНГ ТҰРҒЫСЫНАН ӘЛЕУМЕТТІК ЖЕЛІНІ ПАЙДАЛАНУ....................406

А.Г. Утжанова, А.О. Жагыпарова
ДАМУШЫ ЖӘНЕ ДАМЫҒАН МЕМЛЕКЕТТЕРДЕ БИРЖАДАН ТЫС (OTC) ДЕРИВАТИВТЕР НАРЫҒЫНЫҢ ДАМУЫН ТАЛДАУ.......................421

СОДЕРЖАНИЕ

ПЕДАГОГИКА

А.Б. Абдигапбарова, А.Ж. Сейтмуратов, С.К. Менлихожаева
КРИТЕРИИ ОЦЕНКИ УСПЕХОВ УЧАЩИХСЯ ПО МАТЕМАТИКЕ
В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ……………….....……………………..5

А.К. Абдикаева
РАЗРАБОТКА ДИДАКТИЧЕСКОЙ СТРУКТУРЫ МЕТОДИКИ
ПРИМЕНЕНИЯ КОМПЬЮТЕРНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ
В ПРОФЕССИОНАЛЬНОМ ОБРАЗОВАНИИ...16

Э.Т. Абдрашова, Ж.С. Кемельбекова, А.А. Веряев
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ПОТЕНЦИАЛА ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ В
ФОРМИРОВАНИИ МЕТОДИЧЕСКОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ УЧИТЕЛЕЙ
ИНФОРМАТИКИ...26

А.Е. Абылкасымова, М.С. Каратаева, К.М. Беркимбаев
МЕТОДОЛОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ
ИНФОРМАТИКИ К STEM ОБРАЗОВАНИЮ………............…………………44

Г.М. Аутова
РАЗВИТИЕ ПОЗНАВАТЕЛЬНОЙ АКТИВНОСТИ УЧАЩИХСЯ НА
УРОКАХ ФИЗИКИ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ ШКОЛЕ.........................63

Р.М. Бакесова, А.К. Хасангалиева, А.С. Мендигалиева
ПСИХОЛОГИЧЕСКИЕ АСПЕКТЫ ПРОЕКТА «ИНФОРМАЦИОННО-КОНСУЛЬТАЦИОННАЯ СЛУЖБА ДЛЯ ЛЮДЕЙ С ОГРАНИЧЕННЫМИ
ВОЗМОЖНОСТЯМИ В КАЗАХСТАНЕ» ……………………........………78

Д.Р. Егежанова, Э.С. Майшекина
К ВОПРОСУ О СОВРЕМЕННОЙ МЕТОДИКЕ ПРЕПОДАВАНИЯ
ЮРИДИЧЕСКИХ ДИСЦИПЛИН В ВУЗЕ С ПРИМЕНЕНИЕМ
ЦИФРОВЫХ ТЕХНОЛОГИЙ...88

З. А. Ергалаyова, А.О. Абуова
ОРГАНИЗАЦИЯ ПРОФЕССИОНАЛЬНО-НАПРАВЛЕННОГО ОБУЧЕНИЯ
МАТЕМАТИКЕ СТУДЕНТОВ ТЕХНИЧЕСКИХ ВУЗОВ..............................102

З.Н. Жуматаева, Ж.М. Маметкарим, А.М. Досанова
РОЛЬ ИСКУССТВЕННОГО ИНТЕЛЛЕКТА В ФОРМИРОВАНИИ
КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ НА УРОКАХ ИНОСТРАННОГО
ЯЗЫКА..119

Ж.Б. Копеев, Д.И. Кабенов, К.Р. Кусманов
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ОБЛАЧНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ ДЛЯ ОПТИМИЗАЦИИ УЧЕБНОГО ПРОЦЕССА В ШКОЛЕ...131

А.Б. Медешова, Г.К. Амантурлина, Г.А. Дошева
ЦИФРОВАЯ ОБРАЗОВАТЕЛЬНАЯ ПЛАТФОРМА ДЛЯ PART-TIME ОБУЧЕНИЯ..144

А.Е. Мендыгалиева, М.М. Мукашева, Г.И. Утепкалиева
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ИНТЕРАКТИВНЫХ ТЕХНОЛОГИЙ И ОТКРЫТЫХ ОНЛАЙН РЕСУРСОВ ПРИ ОБУЧЕНИИ ОРГАНИЧЕСКОЙ ХИМИИ……161

В.И. Нахипова, Л.А. Сулейменова, Э.Т. Адылбекова
ОПРЕДЕЛЕНИЕ МОДЕЛЕЙ ОБУЧЕНИЯ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ МЕТОДОВ МАШИННОГО ОБУЧЕНИЯ..171

Л.Е. Сапартаева, Ш.М. Майгельдиева
ОСОБЕННОСТИ ОБУЧЕНИЯ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ ТВОРЧЕСТВУ ПРИСЫРДАРЬИНСКИХ ПОЭТОВ.....................187

В.В. Семенихин, С.Ф. Семенихина И.С. Утебаев
КЛЮЧЕВЫЕ КОМПЕТЕНЦИИ ПЕДАГОГА В ЦИФРОВОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ОБРАЗОВАНИЯ………....………………………………199

Б. Сенгербекова, Ж. Осман, Г. Сейткасымова
ДИЛЕММЫ В ИНКЛЮЗИВНОМ ОБРАЗОВАНИИ: УРОКИ ИЗ ЛИТЕРАТУРЫ...219

А.Е. Тлепбергенова, М.С. Есенаманова, Ж.С. Есенаманова
РАЗРАБОТКА ГИДРОПОНИКИ ДЛЯ ФОРМИРОВАНИЯ ПРАКТИЧЕСКИХ НАВЫКОВ КАБИНЕТА STEM-ОБРАЗОВАНИЯ..232

К.З. Уткелбаев, Б.А. Тургунбаева
ВОСПИТАНИЕ ПАТРИОТИЗМА У МОЛОДЁЖИ ЧЕРЕЗ ИЗУЧЕНИЕ ВОЕННОЙ ЛИРИКИ...245

А. Шамшадинкызы, К. Медеубаева, А.Р. Абдыкадырова, З.К. Уалиева
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ НОВЫХ ТЕХНОЛОГИЧЕСКИХ МОДУЛЕЙ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ПОЭТИЧЕСКИХ ПРОИЗВЕДЕНИИ………………....……….257

ЭКОНОМИКА

А.А. Абдикадирова, Л.М. Сембиева, Ж.Т. Темирханов
РЕЦЕНЗИРОВАНИЕ ИССЛЕДОВАТЕЛЬСКИХ ГРАНТОВ:

СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИССЛЕДОВАНИЕ ОЦЕНОК НАЦИОНАЛЬНЫХ И МЕЖДУНАРОДНЫХ ЭКСПЕРТОВ………………...………………………..272

А.Т. Абдильдин
ВЛИЯНИЕ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ ОТНОШЕНИЙ НА ЭКСПОРТНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОГО СЕКТОРА КАЗАХСТАНА…………....……………………………………..287

С.Т. Абилдаев, А.Н. Наренова, Г.К. Искакова
РЕАЛИЗАЦИЯ ЭКСПОРТНЫХ СТРАТЕГИЙ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННЫХ ПРИГРАНИЧНЫХ РЕГИОНОВ КАЗАХСТАНА..302

М.К. Амангельдинова, Б.С. Сапарова, Л.М. Шаяхметова
ОЦЕНКА ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИННОВАЦИОННОГО ПОТЕНЦИАЛА ИНВЕСТИЦИОННОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ КОМПАНИЙ КАЗАХСТАНА...319

У.Д. Берикболова, М.А. Умирзакова, А.Г. Мухамеджанова, Л.К. Спанова
СЕЛЕКТИВНАЯ РЕГИОНАЛЬНАЯ ПОЛИТИКА КАК ИНСТРУМЕНТ СНИЖЕНИЯ НЕРАВЕНСТВА РЕГИОНАЛЬНОГО РАЗВИТИЯ..................338

Н.Б. Жаркинбаева, Б. Вольф
РАЗВИТИЕ УПРАВЛЕНИЯ ЗНАНИЯМИ НА ПРЕДПРИЯТИЯХ ДЛЯ ДОСТИЖЕНИЯ УСТОЙЧИВЫХ КОНКУРЕНТНЫХ ПРЕИМУЩЕСТВ…351

А.А. Иманбаев, Д.Б. Балабекова, А. Куралбаев
РОСТ ИНФЛЯЦИИ В КАЗАХСТАНЕ И АКТУАЛЬНЫЕ ПУТИ ЕГО СНИЖЕНИЯ...370

Р.Н. Куатбекова, А.Б. Мухамедханова, А.А. Муталиева
ИССЛЕДОВАНИЕ ОТРАСЛИ ЖИВОТНОВОДСТВА В РАМКАХ УСТОЙЧИВОЙ ЭКОНОМИКИ КАЗАХСТАНА..385

А.О. Сыздыкова
ИСПОЛЬЗОВАНИЕ СОЦИАЛЬНЫХ СЕТЕЙ С ТОЧКИ ЗРЕНИЯ КОРПОРАТИВНОГО БРЕНДИНГА...406

А.Г. Утжанова, А.О. Жагыпарова
АНАЛИЗ РАЗВИТИЯ РЫНКА ВНЕБИРЖЕВЫХ (ОТС) ДЕРИВАТИВОВ В РАЗВИТЫХ И РАЗВИВАЮЩИХСЯ СТРАНАХ…………….........………421

Publication Ethics and Publication Malpractice in the journals of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan

For information on Ethics in publishing and Ethical guidelines for journal publication see http://www.elsevier.com/publishingethics and http://www.elsevier.com/journal-authors/ethics.

Submission of an article to the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan implies that the work described has not been published previously (except in the form of an abstract or as part of a published lecture or academic thesis or as an electronic preprint, see http://www.elsevier.com/postingpolicy), that it is not under consideration for publication elsewhere, that its publication is approved by all authors and tacitly or explicitly by the responsible authorities where the work was carried out, and that, if accepted, it will not be published elsewhere in the same form, in English or in any other language, including electronically without the written consent of the copyright-holder. In particular, translations into English of papers already published in another language are not accepted.

No other forms of scientific misconduct are allowed, such as plagiarism, falsification, fraudulent data, incorrect interpretation of other works, incorrect citations, etc. The National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan follows the Code of Conduct of the Committee on Publication Ethics (COPE), and follows the COPE Flowcharts for Resolving Cases of Suspected Misconduct (http://publicationethics.org/files/u2/New_Code.pdf). To verify originality, your article may be checked by the originality detection service Cross Check http://www.elsevier.com/editors/plagdetect.

The authors are obliged to participate in peer review process and be ready to provide corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. All authors of a paper should have significantly contributed to the research.

The reviewers should provide objective judgments and should point out relevant published works which are not yet cited. Reviewed articles should be treated confidentially. The reviewers will be chosen in such a way that there is no conflict of interests with respect to the research, the authors and/or the research funders.

The editors have complete responsibility and authority to reject or accept a paper, and they will onh accept a paper when reasonably certain. They will preserve anonymity of reviewers and promote publication of corrections, clarifications, retractions and apologies when needed. The acceptance of a paper automatically implies the copyright transfer to the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan.

The Editorial Board of the National Academy of sciences of the Republic of Kazakhstan will monitor and safeguard publishing ethics.

Правила оформления статьи для публикации в журнале смотреть на сайте:

www: nauka-nanrk.kz

ISSN 2518–1467 (Online),

ISSN 1991–3494 (Print)

http://www.bulletin–science.kz/index.php/en

Директор отдела издания научных журналов НАН РК *А. Ботанқызы*

Редакторы: *Д.С. Аленов, Ж.Ш.Әден*

Верстка на компьютере *Г.Д.Жадыранова*

Подписано в печать 29.12.2024.

Формат 60х881/8. Бумага офсетная. Печать - ризограф.

28,0 п.л. Тираж 300. Заказ 6.

РОО «Национальная академия наук РК»

050010, Алматы, ул. Шевченко, 28, т. 272-13-19